



Factsheet nulmeting natuurinclusieve bedrijven in samenwerking met Staatsbosbeheer

Judith Westerink, Anne van Doorn, Raymond Schrijver, Marleen Plomp, Eline de Kool, Yvo Goselink, Tim Visser, Fabrice Ottburg, Dennis Lammertsma, Nick van Eekeren (LBI), Rob Smidt, Janien van der Graft, Naemie Boone.

Inleiding

Staatsbosbeheer gaat langjarige (12 jaar) pachtovereenkomsten aan met landbouwbedrijven die stappen zetten richting natuurinclusieve landbouw. Daarmee wil Staatsbosbeheer de transitie richting natuurinclusieve landbouw ondersteunen. Zeventien van deze bedrijven worden door Wageningen Research en het Louis Bolk Instituut vijftien jaar lang gemonitord op aspecten van bedrijfsvoering, bedrijfseconomie en ecologie.

De deelnemende bedrijven zijn verspreid over Nederland (figuur 1). Twaalf bedrijven hebben melkvee (soms ook vleesvee), vier vleesvee, een bedrijf heeft melkgeiten. Er zijn geen gespecialiseerde akkerbouwers in de monitoring, wel zes gemengde bedrijven (vee met akkerbouw, of akkerbouw met vee). Negen deelnemers doen aan een vorm van verbreding en/of een korte keten.

De monitoring moet inzicht geven in de ontwikkeling van deze bedrijven over de tijd. Onderzoeksvragen zijn:

1. Wat verandert in de bedrijfsvoering?
2. Hoe veranderen de kringlopen, inputs, productie en emissies?
3. Hoe verandert de bedrijfseconomie?
4. Hoe veranderen het landschap en de biodiversiteit?
5. In hoeverre kunnen de aanpassingen in de bedrijfsvoering gerelateerd worden aan veranderingen ten aanzien van biodiversiteit & landschap?
6. Hoe ontwikkelt zich de relatie met Staatsbosbeheer?
7. Welke sociale aspecten spelen een rol bij de ontwikkeling van het bedrijf?

Het is nog te vroeg om trends te laten zien. Deze factsheet geeft een indruk van de data van de nulmeting (2020-2022).

Methode

De onderzoeksmethoden zijn uitgebreid beschreven in Westerink et al. 2023 (<https://edepot.wur.nl/630090>). Gekozen is voor een integrale monitoring. Op alle zeventien bedrijven worden basisgegevens, bedrijfsvoering, kringlopen, bedrijfseconomie, sociale aspecten en vegetatie gemonitord. Op een deel van de bedrijven worden bodem, insecten en/of vogels gemonitord. In de monitoring worden kwalitatieve en kwantitatieve gegevens gecombineerd. Afhankelijk van de indicator worden data verzameld op PQ-, perceel- of bedrijfsniveau. Elk bedrijf wordt beschouwd als een casus: niet als representatief voor een groep bedrijven. Op termijn moeten de analyses helpen om binnen bedrijven verbanden te leggen tussen de verschillende gemonitorde indicatoren. Over bedrijven heen zullen patronen worden gezocht van bedrijfsontwikkeling. Dit moet een beter begrip opleveren van natuurinclusieve bedrijfsontwikkeling, inclusief de ecologie. Dit is relevant in het kader van een bredere beweging richting natuurinclusieve landbouw in het belang van natuur, waterkwaliteit en klimaat.

Leeswijzer

Veel van de figuren in deze factsheet zetten de data van de nulmeting voor de verschillende bedrijven naast elkaar. Deze nulmeting heeft plaats gevonden in het jaar 2020, 2021 of 2022. De bedrijven zijn geanonimiseerd. Zo is het mogelijk om verbanden te leggen tussen de gegevens van een bedrijf. Het heeft echter weinig zin om de bedrijven met elkaar te vergelijken. Ieder bedrijf is uniek, hangt samen met een specifiek landschap, en heeft een eigen natuurinclusieve aanpak. Sommige bedrijven zijn al heel ver, andere zijn hun eerste stappen aan het zetten richting natuurinclusieve landbouw. De data laten vooral zien dat de bedrijven heel verschillend zijn.

De databronnen kunnen verschillen per figuur. Soms is gerekend met de hectares die bij RVO bekend zijn, en soms met de hectares zoals die in de Kringloopwijzer staan. Verschillen kunnen ontstaan door mutaties in hetzelfde jaar na de peildatum van RVO of doordat een bedrijf meerdere bedrijfsvoeringen heeft op 1 registratie (D04). Ook worden niet alle door Staatsbosbeheer verpachte gronden door RVO gerekend als 'landbouwgrond', bijvoorbeeld omdat het gaat om bos waarin het vee mag grazen (I09). De gebruikte databronnen zijn vermeld in het onderschrift. Een tussenrapportage met uitgebreidere toelichting is in voorbereiding.

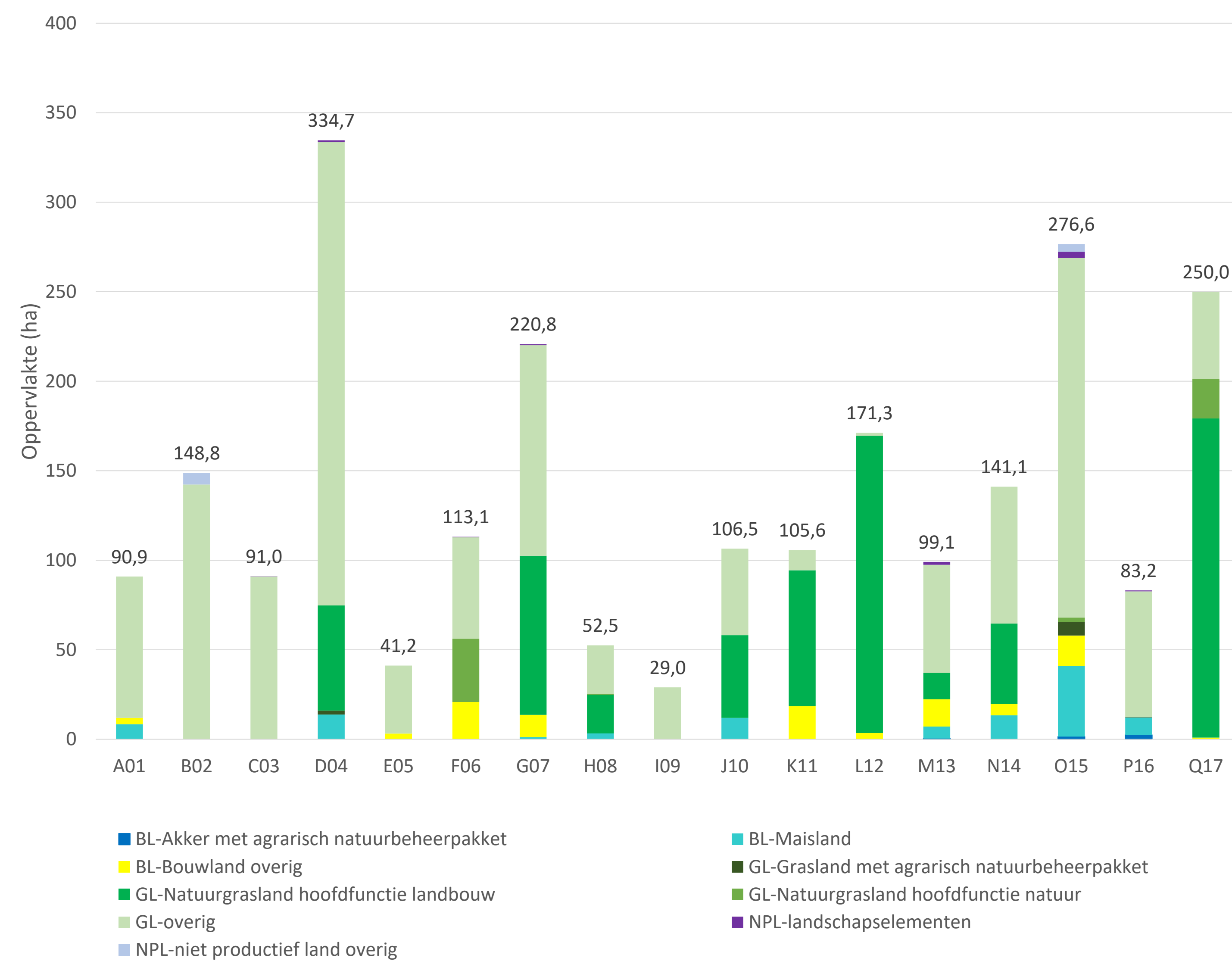


Figuur 1. Locaties van de gemonitorde bedrijven



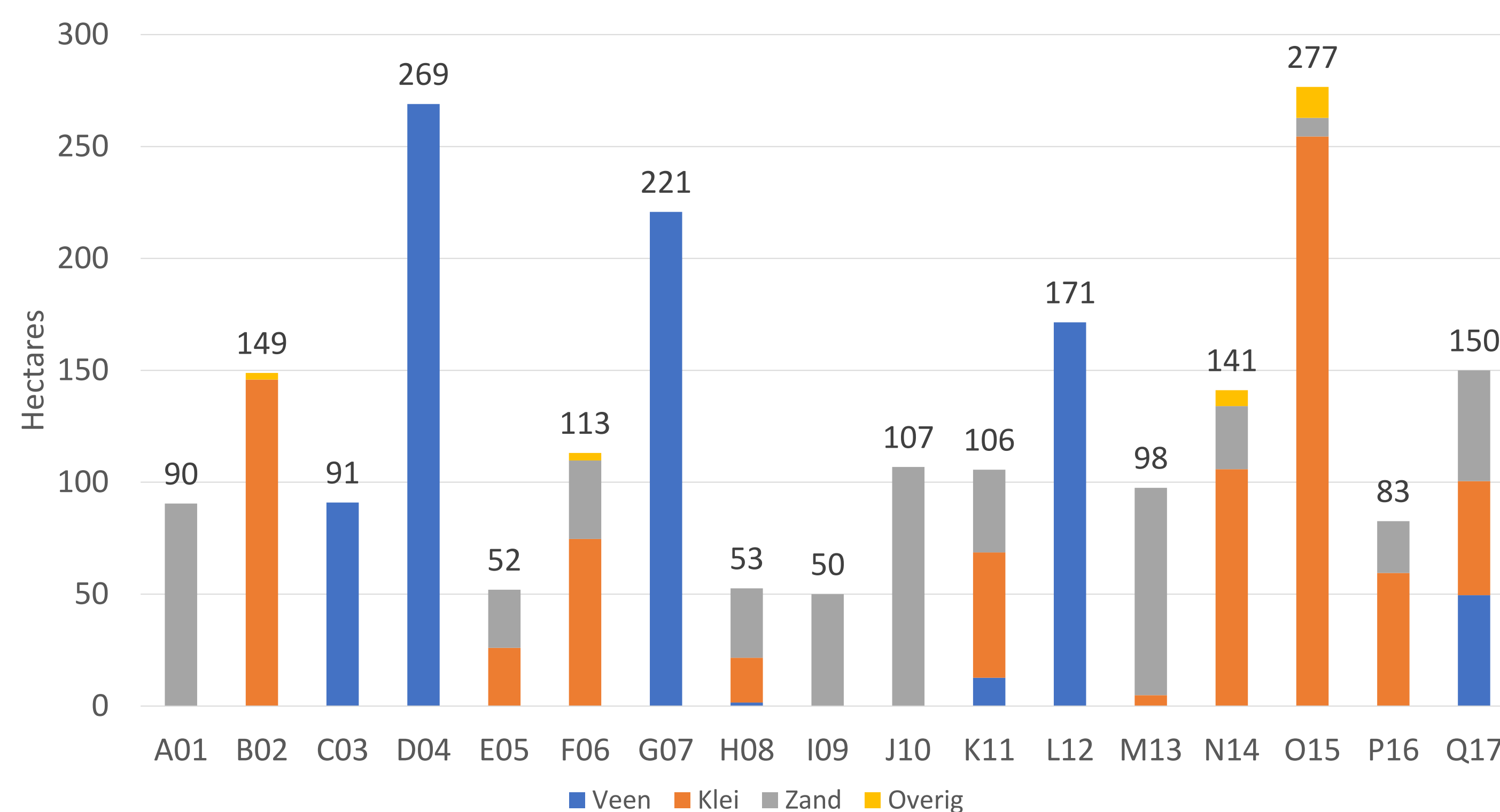


Grondgebruik



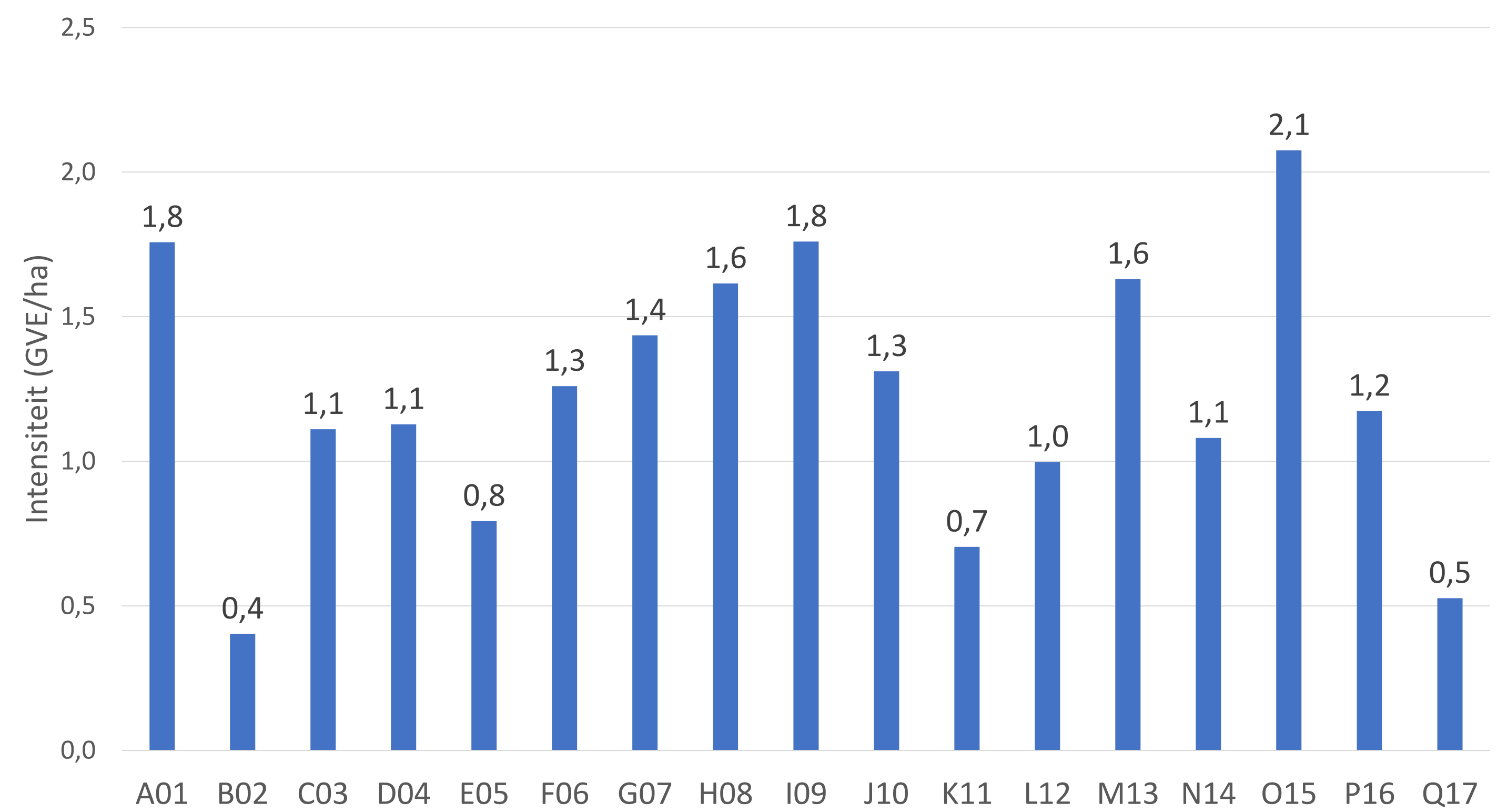
Figuur 2. Grondgebruik van de deelnemende bedrijven. Bron: RVO/Landbouwteiling

Grondsoort



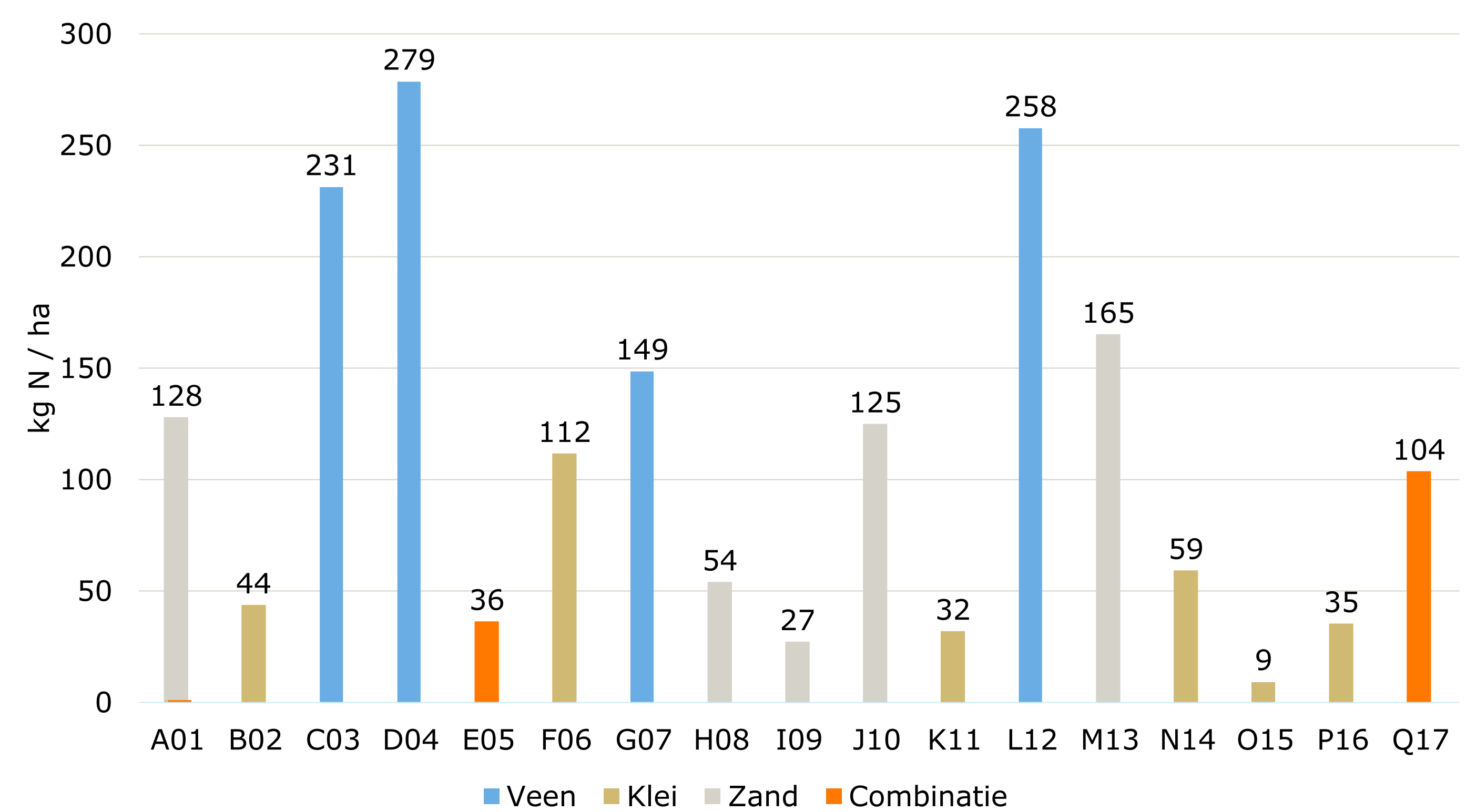
Figuur 3. Grondsoort van de deelnemende bedrijven. Bron: Kringloopwijzer & RVO/Landbouwteiling

Intensiteit



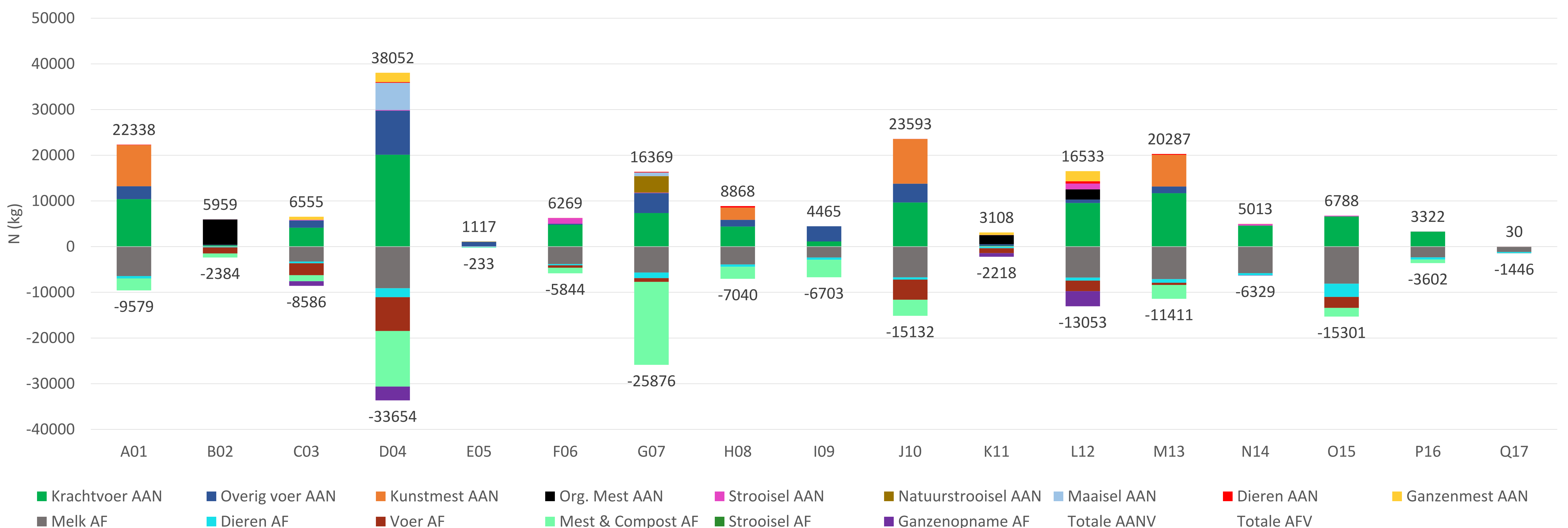
Figuur 4. Intensiteit uitgedrukt in Grootveeenheden per ha. Bron: Kringloopwijzer & RVO/Landbouwteiling

Stikstofbedrijfsoverschot



Figuur 5. Stikstofbedrijfsoverschot, inclusief mineralisatie, depositie, klaver en voorraadmutatie.

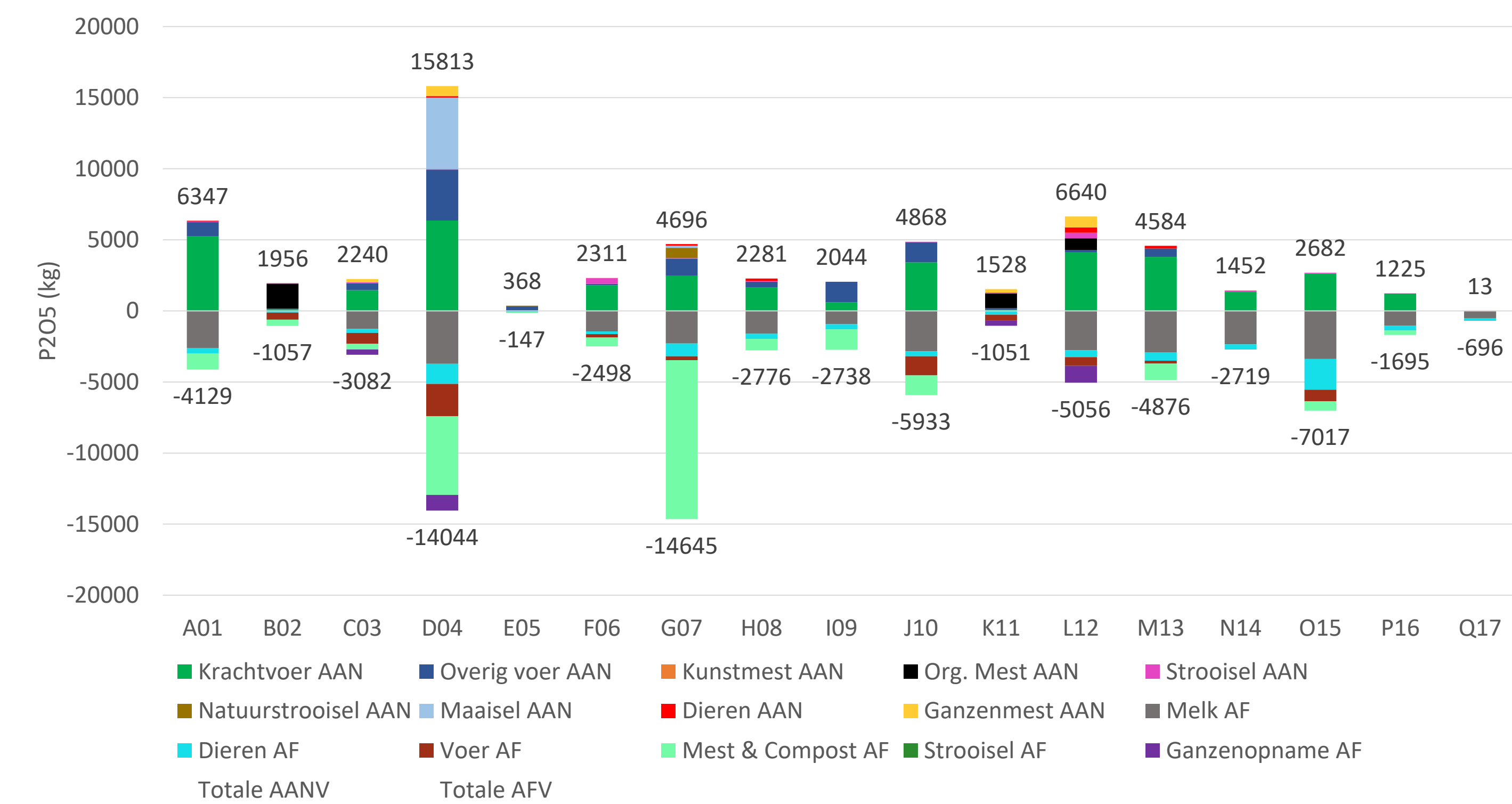
Stikstofstromen



Figuur 6. Stikstofstromen (N) bedrijf excl. depositie, mineralisatie, vlinderbloemigen en voorraadmutatie. Strooisel = commercieel geproduceerd en aangekocht. Natuurstrooisel = maaisel van buiten de bedrijfsgroonden in gebruik dat in de stal als strooisel wordt gebruikt. Maaisel = maaisel van buiten de bedrijfsgroonden in gebruik dat op de composthoop gaat (niet als strooisel gebruikt).

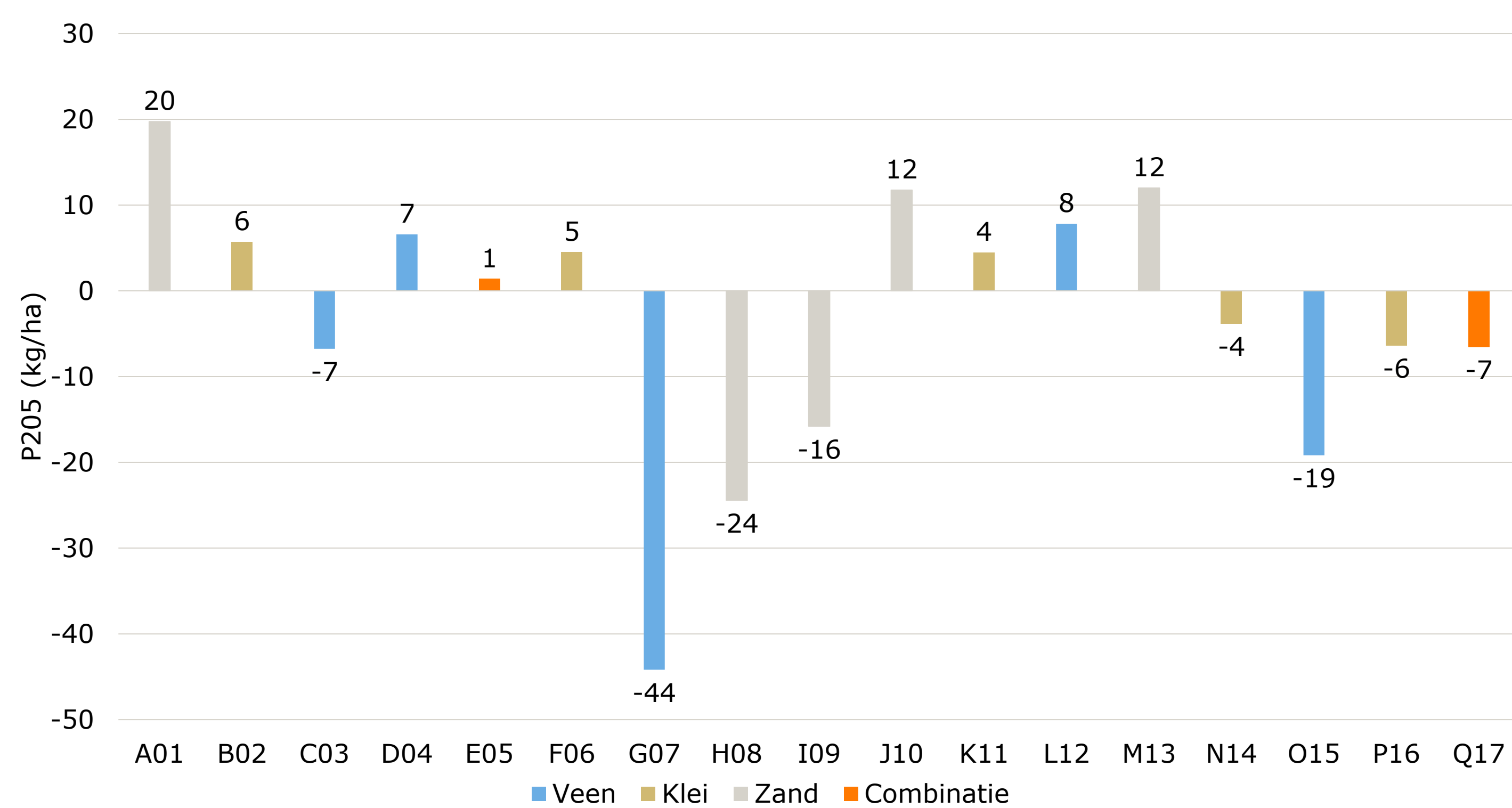


Fosfaatstromen



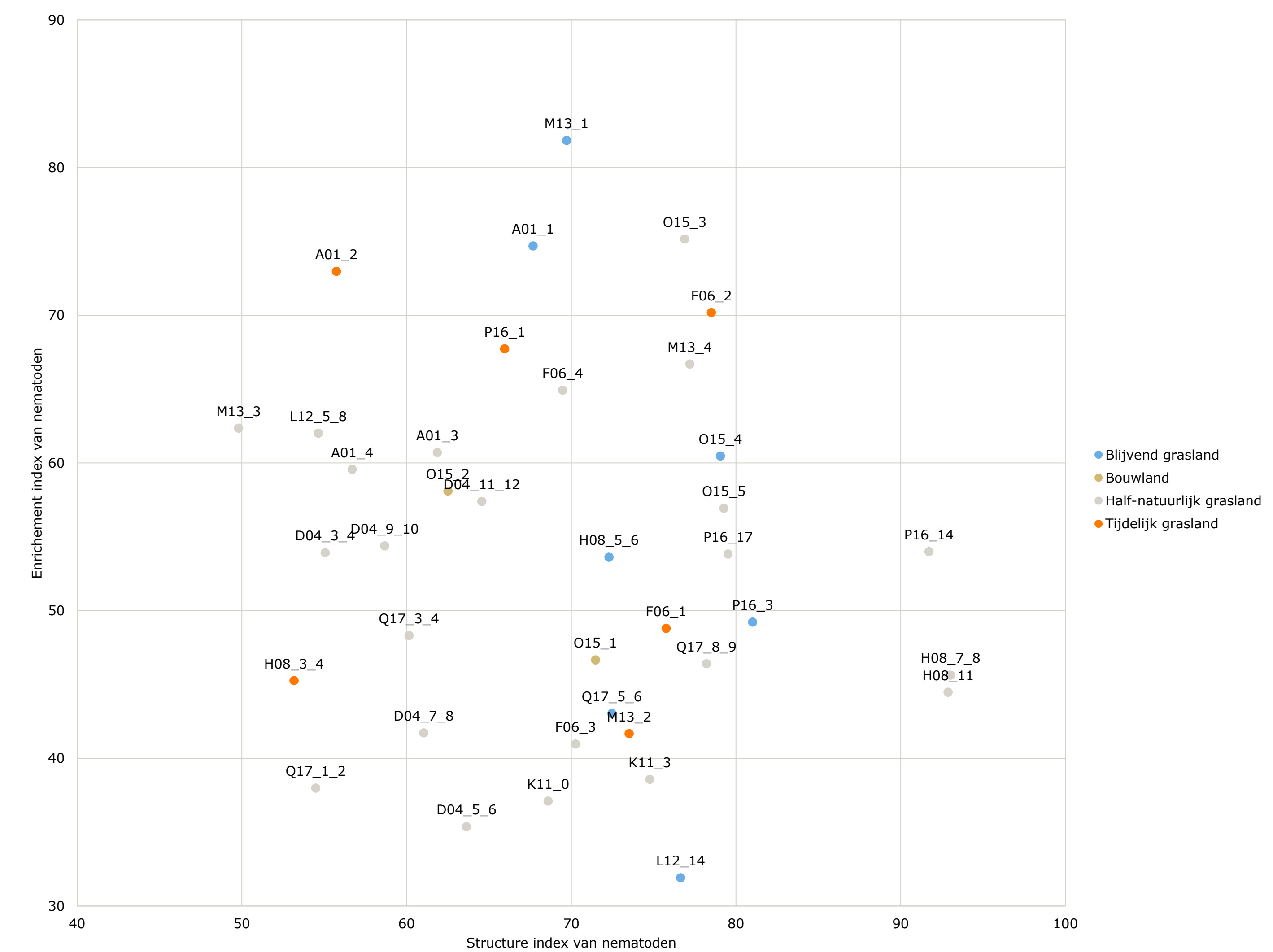
Figuur 7. Fosfaatstromen bedrijf, excl. voorraadmutatie

Fosfaatbedrijfsoverschot



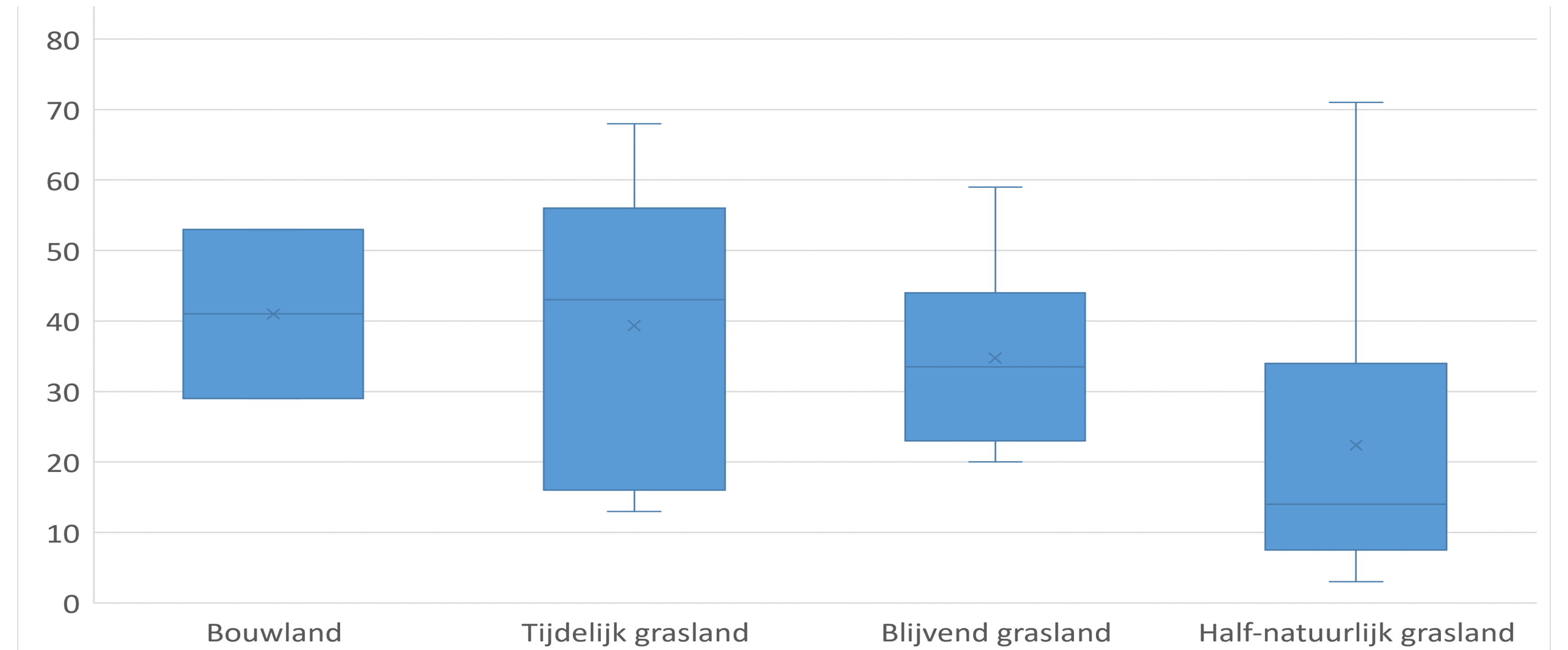
Figuur 8. Fosfaatbedrijfsoverschot, incl. voorraadmutatie

Bodemleven: nematoden



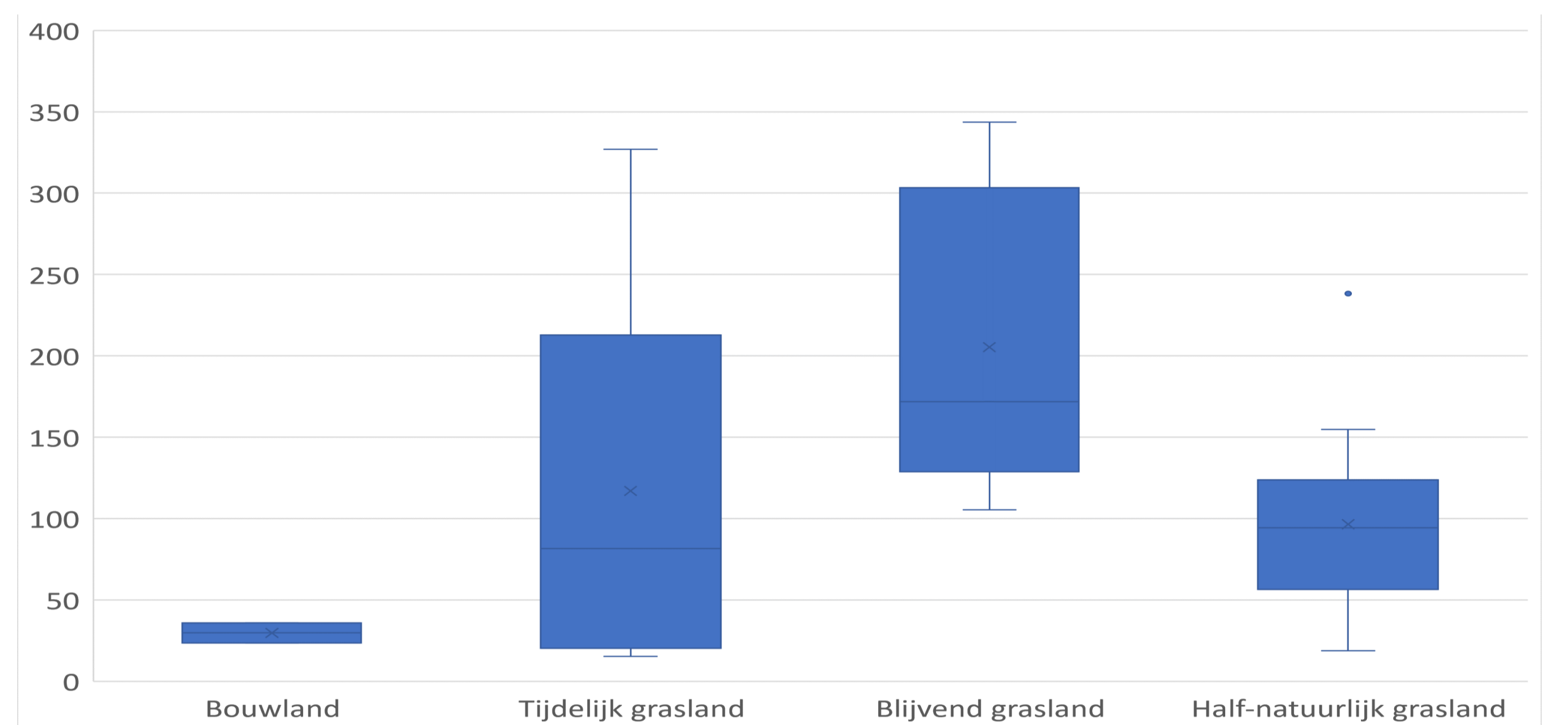
Figuur 9. Nematoden Enrichment and Structure Index. De Enrichment wordt lager bij halfnatuurlijk en Structure wordt hoger, maar er is veel spreiding.

Bodem: Fosfaattoestand



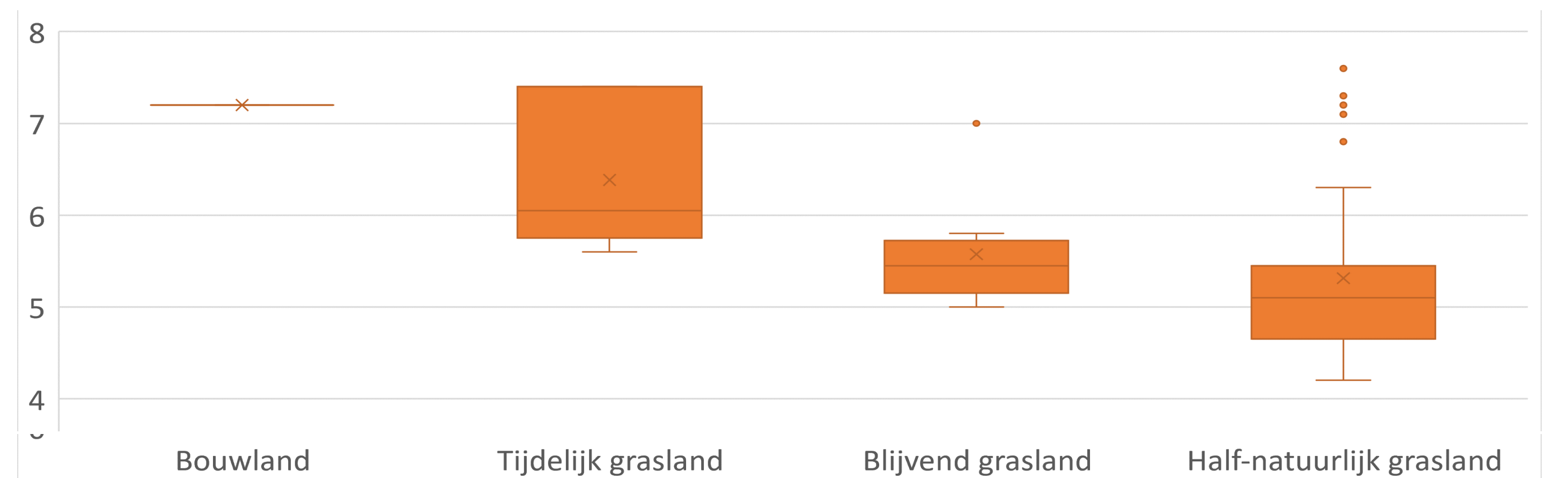
Figuur 10. Fosfaattoestand P-AI 0-10 cm. Deze is algemeen lager bij half natuurlijk maar er is veel spreiding tussen de percelen binnen de categorieën.

Bodemleven: regenwormen



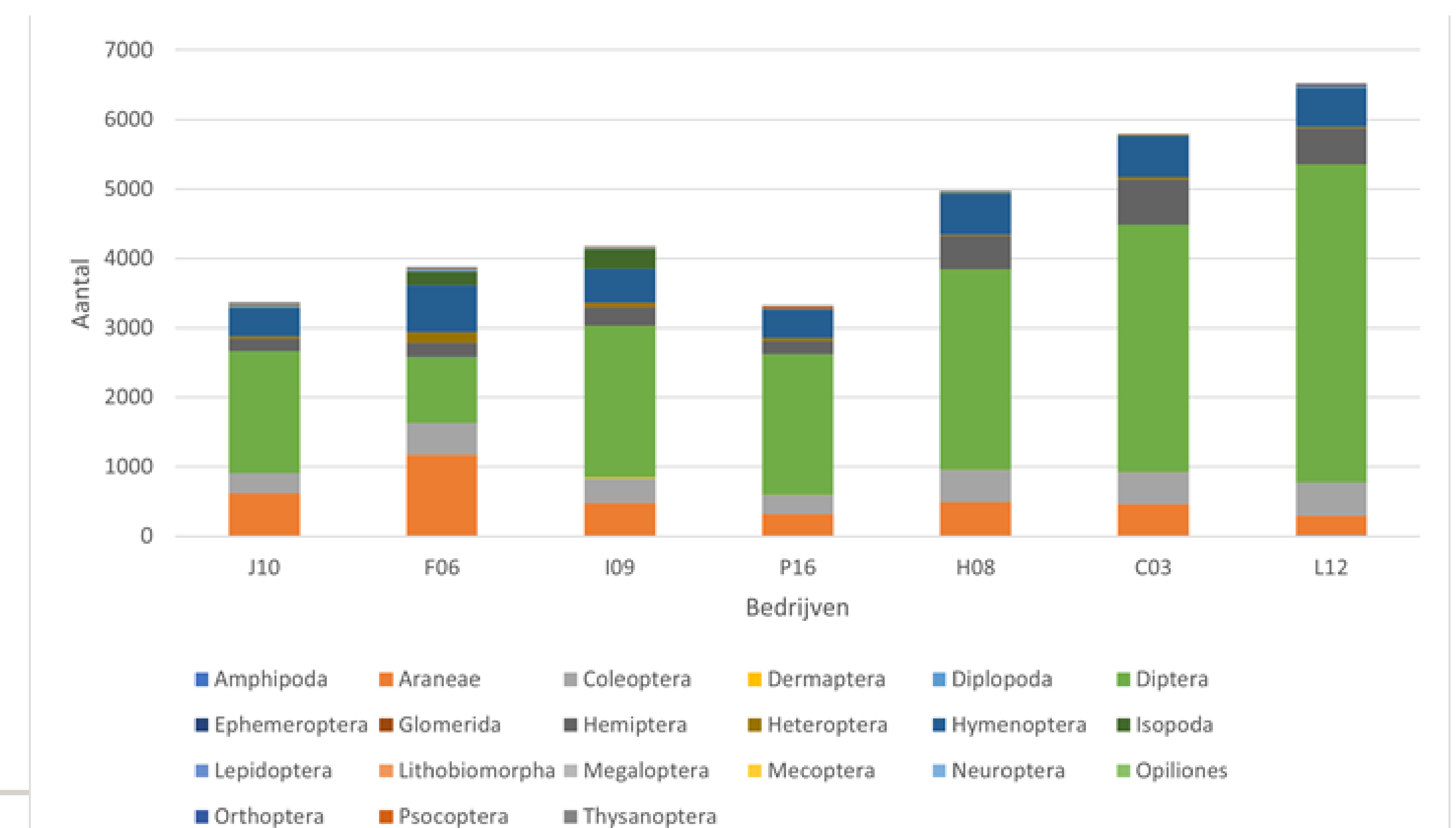
Figuur 11. Regenwormen biomassa (g m2). De biomassa aan regenwormen is duidelijk hoger bij blijvend grasland wat intensiever gebruikt wordt.

Bodem: pH



Figuur 12. Zuurgraad (pH) 0-10 cm. Deze is algemeen lager bij half natuurlijk maar er is veel spreiding tussen de percelen binnen de categorieën.

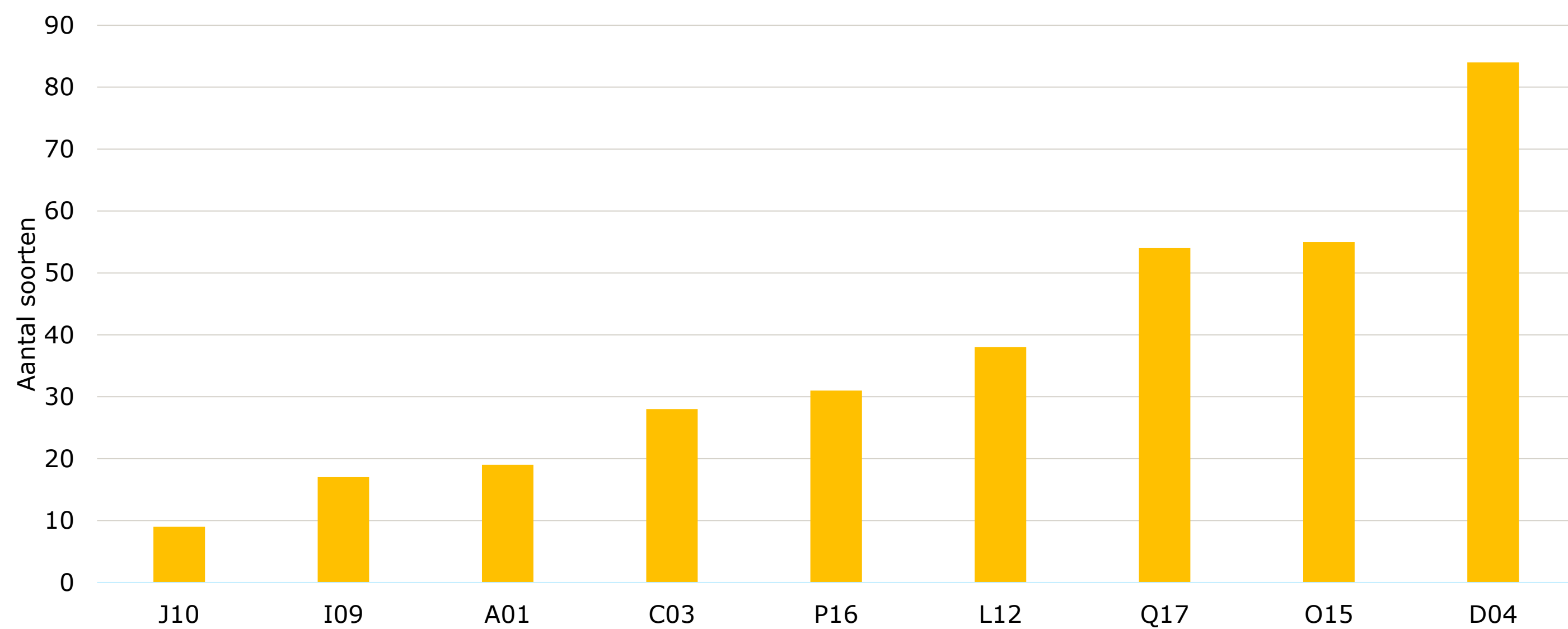
Aantal insecten



Figuur 13. Totaal abundantie en soortgroepen insecten per bedrijf in het jaar van de nulmeting.

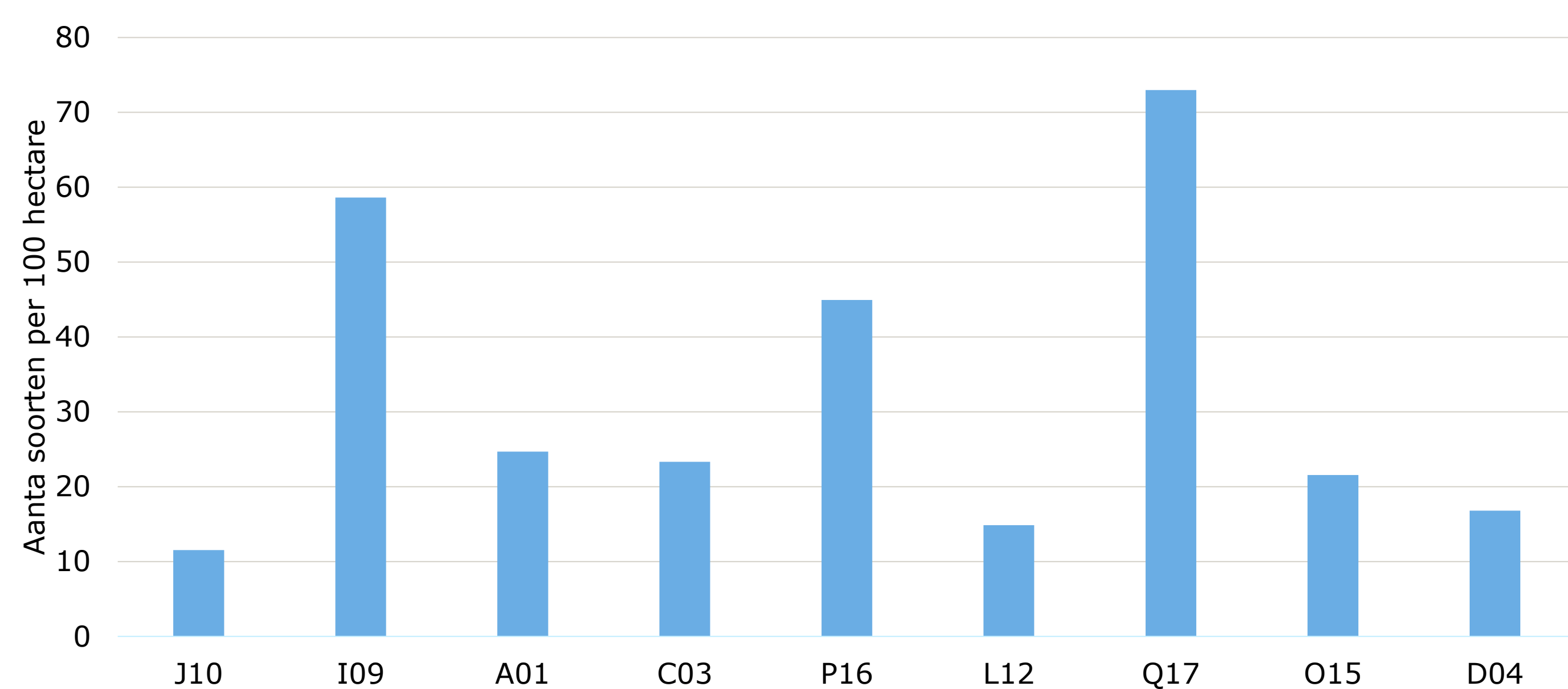


Aantal soorten broedvogels op bedrijfsniveau



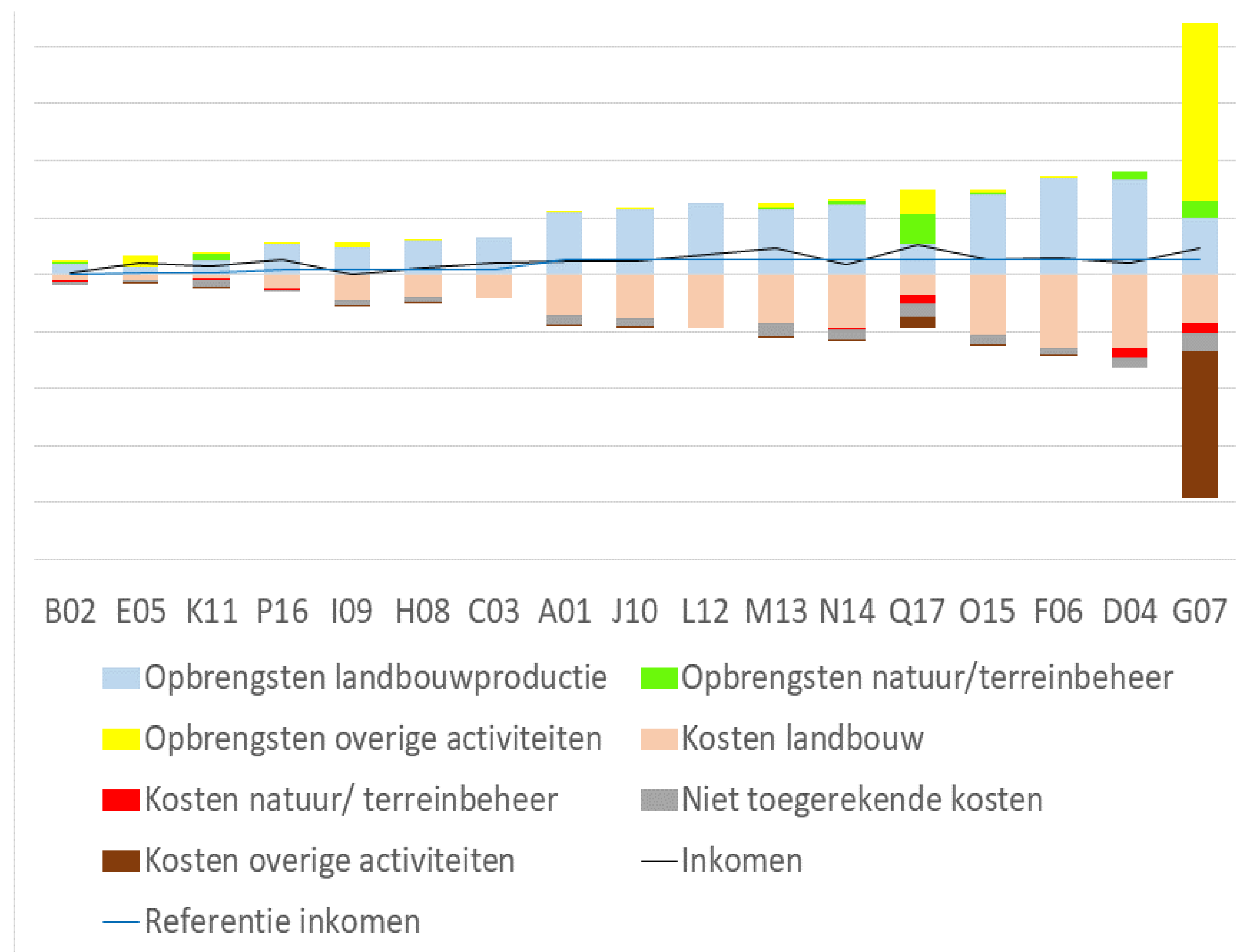
Figuur 14. Aantal soorten broedvogels op bedrijfsniveau. Broedvogels worden niet op alle bedrijven gemonitord

Aantal soorten broedvogels per 100 ha



Figuur 15. Aantal soorten broedvogels per 100 ha

Bedrijfseconomie

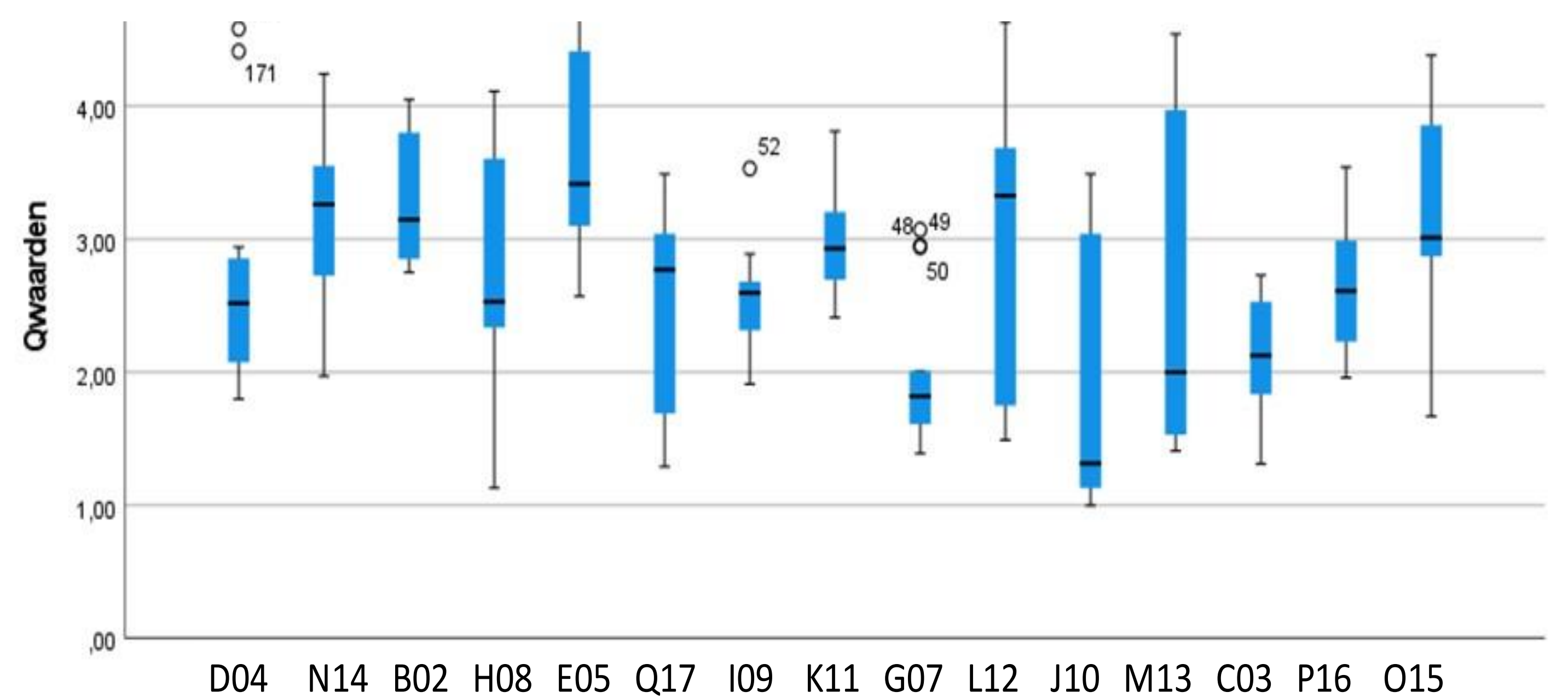


Figuur 16. Bedrijfseconomie van de bedrijven in het meetjaar van de nulmeting. Bedragen zijn weggelaten vanwege privacy. De posten boven de nullijn zijn opbrengsten, onder de nullijn kosten. De zwarte lijn duidt het inkomen aan (opbrengsten minus kosten); de blauwe lijn laat zien wat het gemiddelde inkomen is op melkveebedrijven in Nederland van vergelijkbare omvang.

Dankwoord

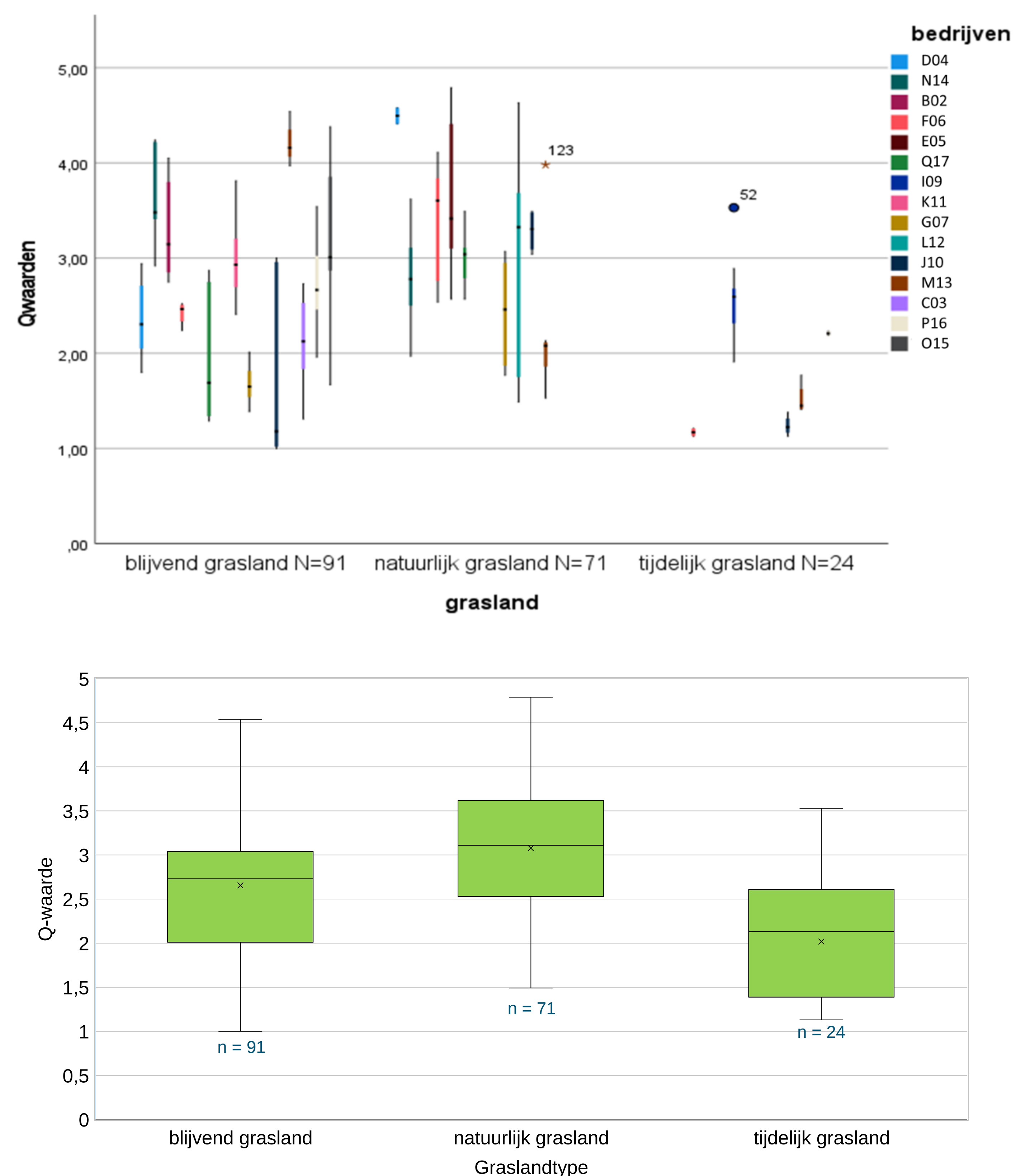
De gepresenteerde data zijn verzameld in nauwe samenwerking met de deelnemende bedrijven. De inventarisatie van broedvogels is uitgevoerd door SOVON. Dit onderzoek is gefinancierd door het ministerie van LVVN, projectnummer BO-43-104-007.

Vegetatie



Figuur 17. Ontwikkelingsstadium van kruidenrijkgrasland op de bedrijven (alle gemeten percelen gecombineerd) uitgedrukt middels Q-waarden gebaseerd op de vegetatie typologie van Schippers, op een continue schaal van 1 t/m 5,; 1 – 2 is soortenarm grasland, 2-3 matig soortenrijk, 3-4 kruidenrijk grasland en 4-5 botanisch waardevol grasland

Vegetatie naar type grasland



Figuur 18. Ontwikkelingsstadium van kruidenrijkgrasland van de aanwezige graslandtypen (blijvend, natuurlijk en tijdelijk) uitgedrukt middels Q-waarden gebaseerd op de vegetatie typologie van Schippers, op een continue schaal van 1 t/m 5,; 1 – 2 is soortenarm grasland, 2-3 matig soortenrijk, 3-4 kruidenrijk grasland en 4-5 botanisch waardevol grasland.